

Kari Tarkiainen, *Finnarnas historia i Sverige 1. Inflyttarna från Finland under det gemensamma rikets tid. Suomen Historiallinen Seura, Helsingfors, och Nordiska Museet, Stockholm. Vammala 1990. 398 s.*

Suomalainen siirtolainen on ollut monessa maassa toisen luokan kansalainen. Näin oli aikoinaan Yhdysvalloissa ja Ruotsissa todella moni tämänkin päivän suomalainen on ollut "en finne lgen".

On varsin luonnollista, että suomalaisen siirtolaisen itsetunto niin 1900-luvun alun Yhdysvalloissa kuin 1960- ja 1970-luvun Ruotsissakin on ollut heikko ja että siirtolaisilla on ollut sisällään tarvetta osoittaa, että me suomalaisetkin kelpaamme johonkin. Itsetuntoa on paikattu monella tavalla, myös historiantutkimuksella. Niinpä Yhdysvaltain suomalaiset nostivat aikoinaan itsetuntoaan seppitämällä tarinoita Delawaren suomalaisista, jotka kuuluivat Amerikan ensimmäisten uudisasukkaiden joukkoon.

Ruotsin suomalaisten historiaa on kirjoitettu jo kohta 200 vuoden ajan. Kirjoittajien joukosta löytyy ehkä joku sellainenkin, joka on kirkastanut esiensää historiaa, mutta etupäässä Ruotsin suomalaisista ovat kirjoittaneet "ulkopuoliset". Esimerkkeinä mainittakoon ansioitunut ruotsalainen historiantutkija Sten Carlsson ja suomalainen kielentutkija Pertti Virtaranta.

Milläinen tavoite äskettäin ilmestyneellä Kari Tarkiaisen *Finnarnas historia i Sverige* -teoksella sitten on? Tarkiainen on siirtolainen, mutta kirjoittaessaan keskiajan ja uuden ajan vuosisatojen Ruotsin suomalaisista hän on kyllä ulkopuolinen, koulutukseltaan historiantutkija ja ammatiltaan arkistomies. Tarkiaisen asenne tutkimuskohteeseensa onkin viileän asiallinen ja tieteellinen. Katson silti, että *Finnarnas historia i Sverige* on myös esitys, jonka merkitystä ei pidä arvioida pelkästään historiantutkimuksena, vaan että sillä on myös tärkeä suomalaiskansallinen tehtävänsä. Asiallisen historiantutkimuksen ja suomalaisten siirtolaisten itsetunnon kohottamisen yhdistämisen näen tässä tapauksessa pelkästään myönteisenä asiana.

Millaisena Kari Tarkiainen näkee Ruotsin suomalaisten vaiheet? Hän korostaa ryhmän hajanaisuutta. Eri puolilla Ruotsia asuneet suomalaiset eivät yleensä tienneet toisistaan mitään, eivät yleensä tieneet jatkavansa jonkinlaista muuttoperinnettä, eikä suomalaisilla ollut Tukholman suomalaista seurakuntaa lukuun ottamatta edes jär-

jestöjä, joiden puitteissa suomalaisuus olisi ilmennyt organisoidussa muodossa.

Vaikka Ruotsin suomalaisten historian perusteisiin kuuluukin ryhmien hajanaisuus, on toisaalta todettava, että keskiajan lopulta lähtien Ruotsissa on aina ollut suomalaisuudestaan tietoisia ryhmiä, toisinaan suurempia, toisinaan pienempiä. Tietoisuus suomalaisuudesta on tosin yleensä rajoittunut siihen, että on tunnettu kuuluvan kielellisesti valtaväestöstä poikkeavaan ryhmään, tai pelkästään siihen, että syntymäpaikka on sijainnut Pohjanlahden toisella puolella, Suomessa.

Suomalainen vähemmistö on siis kuulunut keskiajan lopulta lähtien Ruotsin väestöhistoriaan, ja tämä merkinnee itse asiansa sitä, että ehkä jopa miljoonilla ruotsalaisilla on suonissaan ainakin pisara myös "suomalaista verenperintöä".

Ruotsin ensimmäinen suomalaiskeskus oli Tukholma, joka oli keskiajan lopulla vain 5 000–6 000 asukkaan kaupunki. Kokonaista 10–20 % sen asukkaista oli tähän aikaan Suomessa, suurelta osalta Ahvenanmaalla, syntyneitä. Tukholman suomalaisväestö ei sanottavasti eronnut kaupungin muusta väestöstä.

Keskiajan lopulla ja 1500-luvulla suomalaisia löytyi myös Uplannin maaseudulta, joillakin Uplannin paikkakunnilla suomalaisten osuus väestöstä oli jopa 4–5 %. Myös Uplannin suomalaiset olivat kotoisin Länsi-Suomesta. Hyvin suuri osa Uplannin suomalaisista oli renkejä ja piikoja.

Miksi 1400- ja 1500-luvun suomalaiset muuttivat Ruotsiin? Ainakin osa lähti oma-aloitteisesti korkeamman elintason toivossa. Jo 1500-luvun alkupuolella Ruotsiin värvättiin suomalaista työvoimaa, renkejä ja piikoja. Värvärien joukkoon kuului myös Kustaa Vaasa.

Tarkiainen katsoo, ettei kielitaito näytellyt 1400- ja 1500-luvun muuttoliikkeessä minkäänlaista osaa. Suomen ruotsinkielisiltä alueilta muuttajia tuli suhteellisen paljon vain siitä syystä, että ruotsinkieliset alueet olivat lähempänä Ruotsia kuin suomenkieliset.

Kun Tukholmassa 1600-luvun alussa oli vain noin 10 000 asukasta, oli sen asukasmäärä vuosisadan lopulla jo noin 60 000. Kasvu tapahtui nimenomaan muuton ansiosta. Muuttajien joukossa oli myös suomalaisia, osittain spontaanisti Tukholmaan tulleita, osittain myös sellaisia, joita voitaisiin sanoa värvätyiksi.

Miksi moni suomalainen hakeutui 1600-luvulla Tukholmaan? Osittain muuttoliikkeen taustaan kuuluvat Suomessa toistuneet katovuodet. Osan-

sa lienee ollut myös illalliselta tuntuneella verokuormalla. Hyvin moni Tukholman suomalainen oli merimies, kalastaja tai sellainen, joka sai työtä Tukholman liikennelaitokselta.

1580-luvulla muuttajien virtaan tulivat myös Keski- ja Itä-Suomen savolaiset kaskenpolttajat, jotka hakeutuivat Ruotsiin – nimenomaan Norlantiin, Värmlantiin ja Taalainmaalle – kaskenpolttajiksi. Tämä muuttoliike jatkui aina 1640-luvulle asti. Savolaiset toivat Ruotsin metsiin itäeurooppalaista alkuperää olevan huhtamenetelmänsä, joka teki mahdolliseksi havumetsien hyödyntämisen. Kaskenpoltto oli tehokkaasti organisoitua luonnon hyödyntämistä, jossa tarvittiin runsaasti työvoimaa. Toisaalta kaskiruis palkitsi erinomaisesti kylvääjensä. Korjattava sato saattoi nimittäin olla kymmeniä kertoja suurempi kuin kylvetty siemenmäärä. Pellolla viljelty ruis tuotti hyvänä vuonna vain 5–8 kertaisen sadon, ehkä ei kaikilla alueilla sitäkään.

Savolaisten Ruotsiin muutolla oli ”vetonsa” ja ”työntönsä”. Vetotekijöitä olivat Ruotsista löytyneet kaskeamiseen sopineet asuttamattomat havumetsät ja tietenkin myös se, että kruunu halusi asuttaa erämaitaan – ja saada lisää sotilaita ja veronmaksajia. Keski-Suomessa oli kuitenkin myös työntävä tekijä. Hyvin kaskettaviksi sopivat maat olivat siellä loppumassa. Voidaan jopa sanoa, että vaikka Suomi nykymittapuun mukaan oli 1500-luvun lopulla harvaan asuttua aluetta, oli Suomessa toimeentulomahdollisuuksiin verrattuna silti liikaväestöä. Osan väestöstä oli haettava toimeentuloa kotiseudun ulkopuolelta.

1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa Ruotsiin tulleet suomalaiset kaskenkaatajat olivat kruunun näkökulmasta tervetulleita uudisasuttajia. 1640-luvulla suhtautuminen muuttui. Ruotsin vuoriteollisuus eli tällöin kukoistuksen aikaa ja tarvitsi runsaasti puuhiiltä. Kaskenpolttajien ja vuoriteollisuuden katsottiinkin kilpailevan puusta, ja kaskeaminen katsottiin tässä tilanteessa puun tuhlaamiseksi. Kielto ei johtanut kaskenpoltton täydelliseen loppumiseen, mutta se vaikutti epäilemättä Suomesta tulleen muuttovirran kuivumiseen, Norlannin metsäseutujen asuttamisen keskeytymiseen ja siihen, että jo Ruotsissa olleet savolaiset alkoivat hakeutua Värmlannin lähes asuttamattomaan pohjoisosaan.

Kuinka paljon Ruotsissa oli suomalaisia 1600-luvun päättyessä? Alexander Rydbergin arvion mukaan yksistään Värmlannissa oli 12 000 suomalaista. Tarkiainen on sitä mieltä, että Värmlannin suomalaisten määrä oli tässä vaiheessa enin-

tään 5 000. Muualla kaskenpolttajia oli vähemmän.

Moni savolainen löysi Keski-Ruotsin metsäseuduilta uuden kodin, mutta muuttoliike ei ollut vain yhdensuuntainen. Osa kaskenkaatajista palasi takaisin Suomeen, osa muutti Ruotsin valtakunnan muihin osiin kuten Inkerinmaalle. Osa lähti Amerikkaan asti asuttamaan vuonna 1638 perustettua Delawaren siirtokuntaa, Uutta Ruotsia.

Tarkiainen katsoo, että Värmlannin suomalaiset olivat tärkeä ryhmä Uutta Ruotsia perustettaessa. Hänen mielestään Värmlannin suomalaisten merkitystä on kuitenkin vielä viime vuosinakin Suomessa liioiteltu. Väitettään Tarkiainen perustelee ”tutkimuksilla”, jossa amerikkalaisia paikannimiä ja sukunimiä on mielivaltaisesti yhdistetty suomalaisiin henkilönimiin. Tarkiainen on osittain oikeassakin. Löytyy ehkä pari vuonna 1988 ilmestynyttä julkaisua, jotka ovat samalla tasolla kuin Salomon Ilmosen tutkimukset runsas puoli vuosisataa aikaisemmin. Todettakoon kuitenkin, että mielivaltaiset nimipäättelyt ovat lähinnä 1930-luvun saavutus.

Tarkiaisen omiakin Delaware-päätelmiä voi arvostella. En hänen tapaansa tekisi suomalaisten osuudesta Delawaressa kovin paljon päätelmiä 1690-luvun lähteiden perusteella.

Oli suomalaisten osuus Delawaren uudisasukkaista yli puolet, puolet tai vain 2/5, on ehkä Delawaren suomalaisten historiassa toisen luokan kysymys. Paljon tärkeämpänä pidän kysymystä, joka liittyy Värmlannin kaskenpolttoperinteisiin. Vaikuttivatko Värmlannin suomalaiset ratkaisevasti siihen, miten Amerikkaa myöhemmin raivattiin? Amerikkalainen historiantutkimus uskoo näin. Tarkiaisen tutkimus itse asiassa tukee amerikkalaisia näkemyksiä. Osoittaahan Tarkiainen vakuuttavasti, kuinka äärimmäisen hyvin suomalaiset uudisasukkaat sopeutuivat Ruotsin asumattomille metsäseuduille – alueille, josta ruotsalaiset itse eivät pystyneet elantoa keräämään. Muualta Euroopasta Amerikkaan tullessiin uudisasukkaisiin verrattuna Värmlannin suomalaisten täytyi olla todellisia erämaakulttuurin asiantuntijoita, joilla olisi hyvinkin voinut olla sanansa sanottavana erämaiden raivaustekniikan kehittämisessä. Delawaren siirtokunta on Ruotsin suomalaisten historiassa toki vain pieni sivujuonne, joten on ymmärrettävää, että Tarkiainen tätä kysymystä käsitellessään on perin ylimalkainen.

On vaikea arvioida, kuinka nopeasti metsäsuomalaiset oppivat ruotsin kielen. Joka tapauk-

sessä viimeistään 1700-luvun lopulla metsäsuomalaiset olivat jo kaksikielisiä. On varsin mielenkiintoista, että 1700-luvun lopulla ruotsalaiset virkamiehet ja papit elivät enää välttämättä tienneet oman paikkakuntansa suomenkielisen (= kaksikielisen) väestön olemassaolosta. Suomen kielestä oli tällöin tullut jonkinlainen salakieli tai suljetun ryhmän kieli.

Mitä Ruotsin suomalaisten historia on 1700-luvulla? Millaisia 1700-luvun muuttajat olivat? Mukaan tulevat nyt pakolaiset: 1700-luvun muuttajien joukossa sotaa Ruotsiin paenneet muodostivat merkittävän ryhmän. Pakolaisjoukko koostui nimenomaan tärkeillä paikoilla olleista virkamiehistä ja papeista, vähemmän rahvaasta.

1700-luvun muuttoliikkeessä on itse asiassa samoja piirteitä kuin keskiajan lopun ja 1500-luvun muuttoliikkeessä. Tukholma oli taas suomalaisten tärkein kohdealue, kalastajat ja merimiehet muodostavat taas hyvin suuren osan muuttajista. Paljon muuttajissa on myös niitä, jotka haaveutuvat Ruotsiin kehittääkseen ammatitaitoaan. Niinpä suomalaisia suutarin kisällejä oli 1700-luvulla jopa 16.5 % kaikista Tukholmaan tulleista suutarinkisälleistä.

On olemassa suuri määrä tarinoita, joissa kerrotaan metsäsuomalaisiin Ruotsissa kohdistuneesta valnosta. Nämä tarinat ovat pääosin vailla todellisuuspohjaa, vaikka jo 1600-luvun puolivälistä löytyy esimerkkejä siitäkin, miten suomalaisten uudisraivaajien rakennukset uhattiin polttaa, elleivät nämä opettelisi ruotsin kieltä. Seka-avioliittojen yleisyys on hyvä osoitus siitä, miten helppoa suomalaisten sulattaminen valtaväestöön ainakin asutuskeskuksissa oli.

Tarkiaisen esitys on saanut osakseen paljon kiitosta eikä aiheetta. Teos antaa erinomaisen yleiskuvan Ruotsiin ennen Suomen Venäjään liittämistä muuttaneista suomalaisista. Parhaana osana pidän metsäsuomalaisia koskevaa osaa. Entä heikkoudet? Delawaren siirtolaisuutta koskevaa osaa pidän huihtaisuna. Ehkä teoksen eheys hiukan kärsii myös joistakin turhan laajoista henkilökuvauksista. 1700-luvun metsäsuomalaisista olisin suonut kirjoitettavan hiukan enemmän.

Karl Tarkiaista on syytä onnitella perustutkimuksen ja popularisoinnin erinomaisesta yhdistämisestä ja Suomalais-Ruotsalaista Kulttuurirahastoa todella hyvin onnistuneesta kirjoittajavaliinnasta.

Reino Kero

Tony Griffiths, Scandinavia. Wakefield Press. Kent Town. South Australia 1991. 212 s.

Suomalainen historian harrastaja tarttuu epäluuloisen uteliaana Australiassa julkaistuun teokseen, jonka kansikuvaan on ahdettu Skandianavian parin viime vuosisadan historiaa symboloivia suttuisia piirustuksia. Tony Griffiths on kuitenkin tunnustettu modernin Australian historian tuntija ja lajissaan ammattimies. Osin brittiläinen koulutus ja mm. Irlannin taloushistoriaan liittyvä tutkimustyö ovat antaneet perspektiiviä myös Pohjois-Euroopan historian tarkasteluun.

Suomalaisen on ehkä aihetta olla tyytyväinen siihen, ettei Skandinavian käsitettä kummemmin teoksessa perustella. Historialliselta pohjalta tarkastelun rajat ulottuvat Grönlannista Huippuvuorille ja Suomen itärajalta Tanskan etelärajalle.

Teoksen englanninkielisen kirjallisuuden luettelokin imartelelee suomalaista lukijaa. Suomeen liittyvää kirjallisuutta on moninkertainen määrä Tanskaan liittyvään verrattuna. Myös Ruotsia ja Norjaa koskevia nimikkeitä on vähemmän kuin Suomeen historiaan viittaavia.

Griffiths sanoo testanneensa kirjallisia lähteitäntään kentällä mahdollisimman paljon. Vaikka päälähteitä epäilemättä ovatkin englanninkieliset tutkimukset, kirjoittaja on onnistunut hankkimaan myös melkoisen kontaktiverkon ja ennättänyt tutustua omakohtaisesti Skandinaviaan. Ote näkyy tekstin eloisuutena.

Keskeiset henkilöhistoriat Griffiths sulattaa keventäviksi, mutta kokonaisuutta selittäviksi osiksi. Klerkegaard, Ibsen, Nobel, Mannerheim ja Sibelius kuuluvat asiaan, mutta koulukirjat lukeneelle on virkistävää huomata, minkälaisia näköaloja historiaan tarjoaa Fazerin tunnettu nimi, johon hankemistossa viitataan kaksitoista kertaa. Luultavasti suomalaista kulttuuria kuvataankin teoksessa totuttua enemmän satavuotiaan helsinkiläiskonditorian näkökulmasta. Nälkävuodet, suokukka ja Jussi jäävät vähemmälle.

Skandinavian kaksi viimeistä vuosisataa pyritään esittämään suppeassa teoksessa totaalisesti eurooppalaisissa ja globaaleissa yhteyksissä. Tavoite on melkoinen, kun ajatellaan jo valtiollisen järjestelmän muutoksia tuona aikana: Norja irrotettiin Tanskan alaisuudesta Ruotsin yhteyteen ja itsenäistyi, Suomi liitettiin Venäjään ja itsenäistyi, Islanti itsenäistyi. Maailmanpolitiikan kentälle Skandinavia sovitetaan Napoleonin sodista 1990-luvun epävarmoihin näköaloihin.

Kuvittamaton teos elää sujuvan ja tiiviin tekstinsä varassa. Keskeiset linjat on vedetty varmasti, joskin paikoin pinnallisesti. Käsikirjoituksen luetuttaminen paikallisilla asiantuntijoilla olisi kar sinut yksityiskohtien nautittavuutta häiritseviä lukuisia epätarkkuuksia. Varsinaista tutkimuksellista merkitystä teoksella tuskin on. Tasapuolisuutensa, oivallustensa ja kokonaisvaltaisen otteensa vuoksi kirja on kuitenkin miellyttävää luettavaa perusasiat hallitsevillekin. Yhteisestä taustasta kiinnostuneelle Pohjolan ulkopuolella elävälle skandinaaville ja Skandinaviasta kiinnostuneille ajanmukainen teos on varmasti tervetullut.

Arto Latvakangas

Peter A. Fischer & Thomas Straubhaar, *Integration und Migration in Nordeuropa: Freizügigkeit im Gemeinsamen Nordischen Arbeitsmarkt*. Bern 1991, 52 p.

This study of migration within the Nordic labour market was commissioned by the Swiss Government from Peter Fischer and Thomas Straubhaar as part of the spin-off from the debate about European integration. The Swiss authorities wished to explore the possible impact for Switzerland of the free movement of labour, implicit in the proposals for the EES or in membership of the EC. The reason for the Swiss interest in the Nordic labour market is the fact that the free movement of Nordic labour has been in operation for over thirty years. Peter Fischer and Thomas Straubhaar suggest that the Nordic experience can be used as a basis for attempting to estimate future migration in Switzerland.

Their study consists of five sections, of which the first provides an overview of Nordic co-operation, the Nordic common labour market, and the migration policies of the individual Nordic coun-

tries. The second section deals mainly with internal migration within the individual countries, and the third with background causes and factors affecting migration. The fourth section offers an evaluation of the consequences and impact of migration within the Nordic countries. In the fifth section, the lessons to be learnt from Nordic labour migration are summarized, and a preliminary application to the Swiss situation of the conclusions to be drawn is attempted.

To readers already familiar with the history of the Nordic common labour market, the first three sections, describing the major Nordic flows of in-, out-, and internal migration, and the causes for these, offer little new. This is of course not in any sense a negative criticism; on the contrary, the authors have relatively successfully traced for the Swiss reader the essential features of Nordic migration patterns. Both the drift of population to urban concentrations in the south, and the Finnish migration to Sweden, are clearly described.

The most rewarding part of this book for Nordic readers, especially in Finland, is the section discussing the impact of migration. There has been little discussion in the Nordic countries, and in Finland practically none at all, of the economic or demographic consequences of international migration. Peter Fischer and Thomas Straubhaar note that the only such question which has received significant attention in the Nordic countries has been the impact on public sector financing. In the Nordic countries, as in most other countries, immigrants have so far exercised a positive impact on the public sector budget. There is however one feature in terms of which inter-Nordic migration is significantly different from other international migration flows: Nordic migrants do not send money home, whereas in general this is both a widespread and economically significant practice.

In the final section, the authors apply the conclusions they have drawn to Switzerland. The first question raised here is whether this analogy approach is justified. Analogical argument is widely used in attempting to predict future patterns of migration; Finnish fears about immigration, for example, have been countered by pointing to the minor impact of integration on migration in Denmark. No definitive answer to this question is possible, however; time alone will tell.

The lesson drawn by Peter Fischer and Thomas Straubhaar on the probable impact of integration for the Swiss is, however, reassuring.

No tidal wave of immigrants is to be expected, they argue, and closing the borders of the country would in fact merely hamper the movement of highly-educated workers; the major headache for Switzerland is in fact likely to consist not of workers from the EC countries, but of the rising flow of refugees and the increasing use of illicit manpower from eastern Europe and the Mediterranean region. This conclusion will command ready assent.

The major impact of integration on Swiss immigration patterns is in practice likely to be not quantitative but qualitative. There can be no doubt that the legalization of family migration, the regulation of working hours for immigrants, and the abolition of work permits would all have a definite impact on the structure of migration, and these questions should also have been examined. Hopefully the authors' sequel, due to be published this summer, may shed additional light on the possible structural changes in migration. It is likely that the impact of these for Switzerland may be more significant than mere quantitative

changes, and in most cases the consequences are economically unfavourable.

All in all, the message between the lines in this report is pro-integrationist. Both the conclusions drawn, and the manner of presentation, point in this direction. The picture of integration and free movement of labour drawn on the basis of the Nordic experience is most accurately described as "reassuring": no profound changes to be expected, and nothing to fear. It would however be possible to draw different conclusions.

There are a number of positive features about this report: Central European scholars usually pay little attention to investigating Northern Europe, but this study is a fine example of interactive internationalism. Moreover, as the House of Europe takes shape, co-operation between the smaller countries is important, not least in the field of research.

Markus Penttinen